

12.Осовська Г.В. Управління трудовими ресурсами / Г. В. Осовська, О. В. Крушельницька; за ред. Є. В. Кліменчук. – К.: Кондор, 2003. – 223 с.

13.Трудовий потенціал і зайнятість: теоретичні основи та регіональні особливості / М. І. Долішній, С.М. Злупко, С. І. Бандур та ін. – Ужгород: Карпати, 1997. – 422 с.

Отримано 16.03.2011

УДК 330.59

А.С.МАНДРИКІНА

Харківський національний економічний університет

УЗАГАЛЬНЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ЯКІСТЬ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ»

Розглянуто теоретичні підходи до визначення поняття «якість життя населення». Запропоновано удосконалене визначення цього поняття з урахуванням специфіки старопромислових регіонів України.

Рассмотрены теоретические подходы к определению понятия «качество жизни населения». Предложено усовершенствованное определение этого понятия с учетом специфики старопромышленных регионов Украины.

Discusses theoretical approaches to the definition of "quality of life." Proposed an improved definition of this concept, taking into account the specifics of old industrial regions of Ukraine.

Ключові слова: якість життя населення, якість трудового життя, показники оцінювання якості життя, старопромислові регіони України.

В сучасних умовах господарювання якість життя населення стає головним фактором оцінки конкурентоспроможності та економічного зростання країн та окремих регіонів. Цей показник найбільш чітко відображає напрями світової політики та визначає пріоритети в управлінні регіональним розвитком. Якість життя являє собою інтегровану якісну характеристику життя людей, яка розкриває відносно суспільства в цілому критерії його життєдіяльності, умов життєзабезпечення, а також й умови життєздатності суспільства як цілісного соціального організму [1].

В Україні проблемам оцінки та вибору методів підвищення якості життя населення не приділяють достатньої уваги. З боку держави існують окремі програми та впровадження, проте не існує чіткої політики та механізму регулювання.

Вирішення цих проблем потребує проведення фундаментальних наукових досліджень, які, в свою чергу, вимагають значних фінансових, інтелектуальних та інших ресурсів. Стає необхідним визначення факторів впливу на життя населення, уточнення методик оцінки, розробка цільових регіональних програм, обґрунтування вибору напрямів підвищення якості життя населення та уточнення самого поняття, що є

підґрунтям для розроблення механізму підвищення якості життя населення.

Метою роботи є узагальнення підходів до визначення поняття «якість життя населення» та його уточнення відповідно до предметної області досліджень.

У вітчизняній та зарубіжній практиці господарювання для оцінювання життя населення використовувалися різні терміни: «добробут», «рівень життя», «якість життя». Термін «якість життя» містить в собі як кількісні, так і якісні показники, тому є більш широким поняттям, і дає можливість використовувати його у різному сенсі: від цілком конкретних питань, які стосуються умов праці та побуту людей, до загально філософських проблем людського буття.

Існують різноманітні підходи до визначення поняття «якість життя населення», які наведено в таблиці.

Визначення поняття «якість життя»

Автор	Визначення
1	2
Удотова Л. Ф. [2, с.12]	Ступінь відповідності умов та рівня життя науково обґрунтованим нормативам або певним стандартам.
Леві Л., Андерсон Л., Прибиткова І. [4, с.15]	Оцінка сукупності умов фізичного, розумового та соціального добробуту, як їх розуміє окремих індивід і окрема група населення.
Петропавлова Г.П. [1, с.12]	Соціально-економічна, соціологічна категорія, яка відображує ступінь досягнення при сформованому рівні загроз усіх елементів встановленого стандарту життя населення.
Аюшесва С.М. [1, с.12]	Категорія, яка відображає зміст життя суспільства в цілому та включає три взаємопов'язані системи: захищеність, гарантованість, забезпеченість.
Ноздріна Л.В. [1, с.12]	Категорія, яка об'єднує ряд соціально-економічних параметрів, які охоплюють усю соціоекосистему, та характеризує стан задоволення матеріальних, соціальних та інших потреб теперішнього та майбутнього покоління в умовах збереження навколишньої середовища в залежності від існуючих економічних тенденцій і розвитку.
Бойцов Б.В. [3, с.9]	Сукупність характеристик умов життя населення, які сформувалися у масовій свідомості.
Дробішева В.В. [3, с.9]	Інтегральна якісна характеристика життя людей, яка розкриває не тільки життєдіяльність, життєзабезпечення, а й життєздатність суспільства як цілісного соціального організму, соціальні якості.
Єлісєєва І.І. [9, с.11]	Суспільна соціально-економічна категорія, яка містить у собі не тільки рівень споживання матеріальних благ та послуг, але й задоволення духовних потреб, здоров'я, тривалість життя, умови навколишнього середовища, морально-психологічний клімат, душевний комфорт.

Продовження таблиці

1	2
Узунов Ф.В. [6, с.6]	Якісна характеристика ієрархії значення задоволеності компонент життя людини.
Яппарова Р.Р. [9, с.12]	Комплексне поняття, яке відображає ступінь розвитку людського потенціалу, умови, форми та суб'єктивну оцінку його реалізації в процесі життєдіяльності людини, соціальної групи та суспільства в цілому.
McCall S. [1, с.13]	Кращий підхід до оцінки якості життя полягає в тому, щоб оцінювати ступінь, в якому досягаються людські «необхідні умови щастя», тобто ті вимоги, які є необхідними (хоча і недостатніми) умовами щастя будь-кого.
Всесвітня організація охорони здоров'я [1, с.13]	Сприйняття індивідумом його положення в житті у контексті культури та системи цінностей, у яких індивідум живе, і у зв'язку з цілями, очікуваннями, стандартами і інтересами цього індивіда.
Енциклопедія соціології [1, с.13]	Сукупне поняття, яке характеризує кількісний рівень і різноманіття тих матеріальних та духовних потреб, які може задовольнити людина в умовах певного суспільства.
Ontario Social Development Council [1, с.13]	Це продукт взаємозв'язку умовами соціальними, економічними, умовами здоров'я та умовами навколишнього середовища, що впливають на людський та суспільний розвиток.
Quality of Life Research Unit, University of Toronto [1, с.13]	Ступінь того, наскільки людина здійснює важливі можливості свого життя. Можливості виходять із шансів та обмежень, які кожна особистість має у своєму житті, і відображують взаємозв'язок особистих факторів та факторів навколишнього середовища. Задоволення складається із двох елементів: власного почуття задоволеності і досягнення деяких характеристик.

Деякі вчені визначають якість життя населення безпосередньо як стандарт, наприклад Л.Ф.Удотова [2]. Водночас, англійський вчений А. Тойнбі вважав, що якість життя – це мета людини, і зазначав, що ціль людського життя – духовна [3, с.10]. Саме тому існує також соціологічний аспект визначення цього поняття. Серед сучасних українських дослідників якості життя населення у соціологічному вимірі В.С.Бакіров виділяє Є.Головаху, Н.Паніну, І.Прибиткову, Ю.Саска. Вони зводять розуміння якості життя до суб'єктивних відчуттів і уявлень особливості про власний добробут [4, с.15]. Багато інших точок зору знаходяться в розрізі цих двох площин, а саме в соціальному вимірі та суто кількісному розумінні поняття «якість життя населення». Такої думки дотримуються Римашевська Н.М. [5], Узунов Ф.В. [6], Калачова І.В. [7], Манцуров І.Г. [8], Кизим М.О. [3], Пономаренко В.С. [6], Лібанова Е.М. [9].

Також «якість життя» – багаторівнева категорія, яка може характеризувати сукупний стан якості життя населення країни, якість життя певних суспільних класів, соціальних груп або окремих шарів населення.

ня, якість життя конкретної особи чи родини [10, с.18].

Оскільки якість життя є одним із провідних факторів у визначенні світового розвитку країн та окремих регіонів, то існують визначення, які використовуються певними організаціями (окремі з них наведено в таблиці).

Стосовно працездатного населення застосовують поняття «якість трудового життя», яке складається з декількох компонент: праця, фізичне та соціальне оточення на підприємстві, система управління, співвідношення між трудовою та нетрудовою сферою [11, с.9].

Визначення поняття «якість життя населення» впливає на показники, які обрані для її оцінювання. Вони можуть характеризувати як один елемент якості життя, так і всю їх сукупність, що в певній мірі залежить від об'єкту дослідження. Перелік цих показників досить часто включає такі: здоров'я; можливість вести здоровий спосіб життя на всіх етапах життєвого циклу; індивідуальний розвиток шляхом навчання; зайнятість і якість трудового життя; дозвілля; можливість придбання товарів і користування послугами; особиста безпека й правові органи; соціальні можливості й соціальна активність [12].

Враховуючи специфіку старопромислових регіонів України, а саме зайнятість більшої частки працездатного населення на підприємствах промислового сектору або пов'язаних з ним, спрямованість соціальної політики держави на підтримку та розвиток промисловості в регіоні, а також, враховуючи те, що саме ці регіони завдяки великим промисловим підприємствам формують більшу частину ВВП країни та доходну частину бюджету як на місцевому рівні, так і на рівні держави, доцільно при виборі напрямів покращення якості життя населення робити акцент саме на показниках якості трудового життя. Якість життя населення – це інтегральне поняття, що характеризується як якість трудового життя населення з урахуванням специфіки процесів господарювання та умов їх перебігу відповідно до потреб населення та можливостей їх задоволення. Щодо старопромислових регіонів – це умови господарювання промислового сектору економіки та стан його зовнішнього соціально-економічного середовища. Підвищення показників якості трудового життя безперечно приведе до покращення якості життя населення в цілому, а також позитивно відобразиться на економічному стані регіону.

Таким чином, якість життя населення можна визначити як комплексне поняття, що відображає ступінь задоволеності від умов існування індивідуума, значну частину яких становлять умови та якість саме трудового життя, що включає працю, фізичне та соціальне оточення на підприємстві, систему управління, співвідношення між тру-

довою і нетрудовою сферами та ін.

- 1.Сергеева Л.Н. Анализ международного опыта определения показателя «качество жизни» / Л. Н. Сергеева, Е. А. Теряник // Бизнес-Инфор. – 2009. – № 6. – С.11-17.
- 2.Удотова Л.Ф. Соціальна статистика / Л. Ф. Удотова. – К.: КНЕУ, 2002. – 376 с.
- 3.Кизим Н.А. Качество жизни населения и внешнеэкономическая деятельность предприятий / Н. А. Кизим, В. А. Зинченко. – Харьков: ИД «ИНЖЕК», 2009. – 184 с.
- 4.Якість життя населення пострадянських країн у соціологічному вимірі / В. С. Бакіров, В. Н. Ніколаєвський, О. І. Кізілов та ін.; за ред. В. С. Бакірова. – Харків: ХНУ ім. В.Н.Каразіна, 2008. – 216 с.
- 5.Римашевская Н.М. Система моделей уровня жизни / Н. М. Римашевская. – М.: Терра, 1980. – 83 с.
- 6.Пономаренко В.С. Рівень і якість життя населення України / В. С. Пономаренко, М. О. Кизим, Ф. В. Узунов. – Харків: ВД «ИНЖЕК», 2003. – 266 с.
- 7.Калачова І.В. Показники людського розвитку як інструмент оцінки ефективності соціально-економічної політики / І. В. Качалова // Социально-экономические аспекты промышленной политики: Сб. науч. трудов. – Донецк: ИЭП, 2006. – С.78-85.
- 8.Манцуров І.Г. Методологія статистичного оцінювання економічного зростання та конкурентоспроможності країни / І. Г. Манцуров. – К.: КНЕУ, 2006. – 306 с.
- 9.Людський розвиток регіонів України / За ред. Е. М. Лібанової. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2007. – 328 с.
- 10.Мандибур В.О. Рівень життя населення України та проблеми реформування механізмів його регулювання / В. О. Мандибур. – К.: Парламентське вид-во, 1998. – 256 с.
- 11.Мельниченко О.А. Підвищення рівня та якості життя населення: механізм державного регулювання / О. А. Мельниченко. – Харків: ХарРІ НАДУ «Магістр», 2008. – 232 с.
- 12.Дорошенко Ю.О. Критеріально-факторне оцінювання якості життя людини / Ю. О. Дорошенко, О. О. Степанюк // Вісник ДАЖКГ. – 2009. – № 2. – С.10-30.

Отримано 16.03.2011

УДК 331.108

Х.Ф.АГАВЕРДІСВА

Харківський національний економічний університет

СВІТОВІ ДЕМОГРАФІЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЯК ПЕРЕДУМОВА ПЕНСІЙНИХ РЕФОРМ

Аналізуються демографічні процеси в економічно розвинених країнах, пов'язані з реформуванням пенсійної системи України. Зроблено висновки щодо можливості врахування світових тенденцій при впровадженні пенсійної реформи.

Анализируются демографические процессы в экономически развитых странах, связанные с реформированием пенсионной системы Украины. Сделаны выводы относительно возможности учета мировых тенденций по внедрению пенсионной реформы.

The article made an analysis of demographic processes in economically developed countries related to reform the pension system of Ukraine. Draw conclusions about the possibility of taking into account global trends on the implementation of pension reform.

Ключові слова: реформування пенсійної системи, соціальна відповідальність, де-